

GÜZEL SANATLARDA ÖNCÜ VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR



All Sciences Academy

GÜZEL SANATLARDA ÖNCÜ VE AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Editör
Doç. Dr. Seda DİLAY





Güzel Sanatlarda Öncü ve Akademik Çalışmalar
Editör: Doç. Dr. Seda DİLAY

Dizayn: All Sciences Academy Design
Basım Tarihi: Haziran 2025
Yayıncı Sertifika Numarası: 72273
ISBN: 978-625-5900-71-5

© All Sciences Academy

www.allsciencesacademy.com
allsciencesacademy@gmail.com

İÇERİK

1. Bölüm	5
Seramik Sanatında Resimsel İfadeler	
<i>Seda DİLAY</i>	
2. Bölüm	20
Seramik Sanatında Malzemenin Dönüşümü	
<i>Seda DİLAY</i>	

Seramik Sanatında Resimsel İfadeler

Seda DİLAY ¹

1- Doç. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, sdilay@kmu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-5239-8589

ÖZET

Tarihi çağlar boyunca seramik, estetik ve işlevselliği birleştiren önemli bir malzeme ve sanat dalı olmuştur. Seramik yüzeyinde kullanılan resimsel anlatımlar da form ve dekorasyon açısından ilişkisellik oluşturarak sanatsal bir ifade ortaya koymuştur. Böylece kullanılan çeşitli yöntemler eserin dokusuna, derinliğine ve görsel etkisine bir kimlik kazandırmıştır. Ayrıca seramik yüzey üzerine bitkisel veya geometrik desenlerden oluşan resimsel anlatımlar, hayvansal veya figüratif motifler işleyerek sanatsal bir ifade biçimi oluşturması amaçlanmaktadır. Seramik sanatı, teknikleri açısından ele alındığında bu süreçte sır altı, üstü boyamalar, astar kazıma (sgraffito) veya kabartma gibi teknikler kullanılarak estetik ve anlatımsal değerler kazandırılmaktadır. Bu durum malzemenin yapısı, rengi veya dokusu üzerinde etkili olmaktadır. Seramik yüzeye uygulanan resimsel anlatım, sanatçının duygularını ve düşüncelerini ifade etmesine olanak tanırken, kültürel ve tarihsel öğeleri de yansıtmaktadır. Geleneksel ve modern tarzların birleşimiyle şekillenen bu sanat dalı, renklerin ve yüzey dokusunun değişmesine de neden olabileceğinden, seramikte resimsel anlatım deneysel ve özgün sonuçlar doğurmaktadır. Seramik sanatında resimsel anlatım, sanatsal bir ifade biçimi olarak teknik beceri ve yaratıcılık gerektirmektedir. Kültürel mirası korumanın yanı sıra modern sanat anlayışlarıyla yenilikçi yaklaşımlar geliştirmeye de olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler – Seramik, Yüzey, Resim, Kültür, İfade

GİRİŞ

Herhangi bir yüzeyde; renk, doku, desen, form gibi öğeler kullanarak duygu, düşünce veya mesajların görsel şekilde ifade edilmesine resimsel anlatım denilmektedir. 20.yy ortalarından itibaren tasarımda oldukça etkili olan duygu kavramı incelenmesi sonucunda tasarım gerekliliği ortaya konmuştur (Karaca, 2015). Bu tür anlatımlar çeşitli yüzeylerde, görsel estetik ve sembolik anlamlar taşıyarak eserleri güçlendirmektedir. Seramikte resimsel anlatım, uygulama sürecini; duygusal, düşünsel ve estetik açıdan ifade etmek için bir araç olarak görülmektedir (Burns ve Neisner, 2006). Bunun tarih boyunca kullanılmış olduğu düşünüldüğünde, sanat insanın varoluşundaki devingen süreçle ilişkilendirilebilir. Nitekim; mağara duvarlarında resimsel ifadeleri ilk kez kullanan insanoğlu günümüz modern dünyasında çeşitli amaçlarla aynı yöntemleri kullanmaya devam etmektedir (Hutchings, 2004). Diğer bir boyutta ise, var oldurma çabası şeklinde adlandırılabilir. Resimsel ifadelerde önemli olan ifadenin güçlü oluşu ve estetik değeridir. Özellikle de seramik sanatçılarının özgün resimsel ifadeleri, iki veya üç boyutlu çalışmalarındaki yüzeylerde kullandıkları söylenebilir. Böylece, disiplinlerarası sanatta kalıplaşmış sınırların giderek ortadan kalkmasına da ortam hazırlamaktadır (Yıldırım, 2021, s. 373). Resimsel anlatımlarda,

yüzeylere uygulanan farklı tekniklerle bir hikâye veya bir tema anlatılmaktadır. Seramik ürünlere alternatif tekniklerle uygulanan resimsel anlatımlar, özgün bir yüzeysel ifade diline sahiptir. Yüzeyler ise malzemenin içeriğine göre çeşitlilik göstermektedir. Malzemeler doğal veya yapay olmasının ötesinde, kimi daha yumuşak veya sert, kimi ise daha pürüzlü veya dokulu olabilmektedir. Deneyimsel, yenilikçi, estetik bir sanat anlayışı ile yoğrulan seramik sanatı; tarihsel ve geleneksel örneklerle sanatçılara zengin bir kaynak olmaktadır (Negir ve Korkmaz, 2019, 860). Doğal yollarla elde edilen seramik; malzeme boyutuyla incelendiğinde biçim, renk, doku veya yüzey gibi olanakların zenginliği ile büyük bir uygulama alanına sahiptir. Seramik, hem iki boyutlu hem de hacimsel bir zemin oluşturmaktadır. Seramikte resimsel anlatım, sanatçının estetik ve sembolik bir dil kullanarak izleyiciyle bağ kurmasını sağlamaktadır. Böyle bir anlatım türü, seramik eserleri işlevselliğin yanı sıra, derin anlamlar taşıyan sanatsal objeler haline getirmektedir.

1. Resimsel Anlatımın Tarihsel Gelişimi

Resimsel anlatım, insanlık tarihinin en eski sanat hareketlerinden olup, mağara resimlerinden günümüz dijital sanatına kadar uzun bir evrim süreci geçirmiştir. MÖ 40.000 – MÖ 3.000 Prehistorik Dönemde resimsel anlatımın ilk örneklerinin mağara resimleri olduğu bilinmektedir. Lascaux Mağarası (Fransa, MÖ 17.000) ve Altamira Mağaralarındaki (İspanya, MÖ 14.000) bu resimlerde genellikle av sahneleri, hayvanlar ve insan figürleri betimlemektedir. MÖ 3.000 – MS 500'lere tarihlenen Antik Dönem'de resimsel anlatım, dinsel ve mitolojik hikâyeleri aktarmaya yardımcı olmuştur. Firavunlar, tanrılar ve günlük yaşam sahneleri hiyerogliflerin birlikte duvar resimlerinde yer aldığı Mısır Sanatı, perspektif ve anatomiye yönelik gelişmeler yaşandığı, mozaikler ve freskler yaygınlaştığı Yunan ve Roma Sanatı ve özellikle en iyi fresk örneklerinin verildiği Pompeii Duvar Resimleri Antik Dönemin önemli aktörlerindendir.

6. yüzyılın ilk yarısında en ünlü Yunan vazo ressamlarından Sophilos, vazoların özel olarak atfetmiştir (Şekil 1). Çanak çömleklerinin yüzeyine Yunan harfleriyle 'Sophilos beni yaptı' yazan ilk sanatçıdır. Sophilos'un Dinos eserinin siyah figürlü vazo resminin en önemli eserlerinde olduğu söylenebilir. Bu teknikle sanatçı, önce kil üzerine bir figürün ana hatlarını çizer, daha sonra da bu ana hatları siyah astar boya ile doldurarak detayları astarın içine keskin bir aletle kazımaktadır (<https://www.thecollector.com/greek-vase-paintings-from-ancient-greece/>)



Şekil 1. Yunan Vazo, M.Ö. 580–70, The British Museum.
https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1971-1101-1?selectedImageId=34845001

Hristiyanlık ve İslam sanatının etkisiyle resim, genellikle dini temaları işlemiş ve ikonografik betimlemeleri ön plana atmıştır. Altın zeminli Bizans ikonları ve mozaikleri, Gotik etkilerini yansıtan Kilise vitrayları ve el yazmaları Orta Çağ üslubunu yansıtmaktadır. 15. Yüzyıla gelindiğinde Leonardo da Vinci'nin “Son Akşam Yemeği”, Michelangelo'nun Sistina Şapeli freskleri ve Raffaello'nun “Atina Okulu” eserleri Rönesans Dönemine damga vurmaktadır.

Sanatın dirilişi kabul edilen Rönesans görsellik konusunda duyarlı olan insanın ürettiği çizimler açısından bir dönüm noktası olmuştur (Gündüz ve Feyzoğlu, 2024, 105). Bu dönemde özellikle ışık ve gölgeyi kullanan ressamın eserlerinde perspektif, derinlik, hacim ve gerçeklik yanılsama keşifleri bu dönemin sanat alanında devrim niteliği taşımasının en belirgin sebeplerindendir.

19.yüzyılda Delacroix, Goya'nın romantik, Courbet, Millet realist, Monet, Renoir, Degas'ın ise empresyonist eserleri modern sanata geçişin sinyallerini vermektedir. İlerleyen süreçte 19. yüzyıl itibariyle modernist etkilerle özellikle Van Gogh, Cézanne, Gauguin gibi sanatçıların getirdiği renk ve formlardaki özgürlük, günümüz sanatçıların çıkış noktası olmuştur. 1940 larla birlikte yeni bir resimsel düzenlemenin keşfi; özellikle ışık, renk, leke ve çizgi gibi tasarım unsurlarının güncel bir sentez ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Atalay ve Diğler, 2019, 224). 20. Yüzyıl itibariyle, sanatı daha sorgulanır bir duruma getirmiştir. Pop Art, minimalizm, soyut veya kavramsal sanat gibi akımlar doğmasına, dijital sanat, grafik tasarım ve yapay zekâ tabanlı sanat hareketlerinin önemli hale gelmesine yol açmıştır. Animasyon, grafik tasarımları ve interaktif sanat yeni anlatım biçimleri olarak gelişmiştir. Farklı disiplinlerde eserler veren sanatçıların çeşitli yollarla betimledikleri hikâyelerin, resim açısından ele alındığında lekelerle ifade etmesi, imgesel bir yeteneğinin ispatı niteliğindedir (Başbuğ, 2024, 6). Tarihsel çerçevede resimsel anlatımın, insanın duygu ve düşüncelerini

aktarmadaki en güçlü araçlardan biri olmaya devam etmektedir. İçinde bulunduğumuz çağda geleneksel resim sanatının, dijital ortamlarla birleşerek daha geniş bir ifade alanına ulaştığı görülmektedir.

2. Seramik Yüzeylerde Resimsel İfadenin Gelişimi

İnsanoğlunun varoluşu itibariyle doğaya karşı hem korku hem de hayranlık duyguları ile besleyişi, ilk sanatsal dışavurumlar olarak kabul edilmektedir (Erman, 2019, 144). Seramik yüzeylerde resimsel anlatım, tarih boyunca farklı teknikler ve tarzlarla şekillenmiştir. Bu ifade biçimi, çömleklerden fayanslara, mozaiklerden heykellere kadar geniş bir yelpazede kullanılmıştır. Mezopotamya ve Mısır Antik Yunan ve Roma Dönemlerinde kimi zaman seramik kaplar üzerindeki basit geometrik motifler ve figüratif tasarımlar, günlük yaşamı ve dini sahneleri anlatılmıştır. Kimi zaman da mozaik ve fresklerde seramik fayanslar mitolojik sahneler, tarihsel anlatımlar ve kahramanlık öykülerini betimleyen resimlerle süslenmiştir. Seramik sanatında orta çağ ve İslam sanatı bitkisel ve geometrik motifler ön planda olduğu, geleneksel figürler işlendiği, hat sanatı, İznik ve Selçuklu çinileri Mavi-beyaz Çin porselenlerinin yanı sıra, figüratif sahneler, mitolojik ve dini anlatımların olduğu görülmektedir. Özellikle Osmanlı çini sanatının gelişimi, mimariye olan katkıları, kullanılan dekorlama zenginlikleri, seramik adına hızlı ilerlemeler olarak seramik sanatı tarihinde yerini almıştır. Boyamalar, sırlar, astar ve yaldızlar, bu sanat dalının önemli dekorlama teknikleri arasında yer almaktadır. Modern ve çağdaş dönemde seramik yüzeyler üzerindeki resimsel anlatımlar çığır açacak niteliktedir. Sanatsal seramikler, dijital baskı teknikleri, kamusal alanlarda kullanımı, seramik yüzeylerde resimsel anlatımın, geçmişten günümüze sanatsal ve dekoratif amaçlarla gelişmişliğini göstermektedir. Böylece; seramiklerde izleyicinin görsel deneyimini zenginleştiren doku ve yüzey çalışmalarının yanı sıra, renk ve formun bir arada kullanımı anlatım gücünü arttırmaktadır. Boyama ve desenlemelerde anlatımın temel unsurlarından olan form ve şekil de, kültürel bir hikâyeyi ya da doğayla ilgili bir mesajı iletmek için kullanılmaktadır. Simge ve semboller, izleyiciyi derinden ve dolaylı şekilde etkilerken, soyut ve figüratif yaklaşımlar ışık ve gölgenin de katkısıyla daha derin ifadeler kazanmaktadır. Kimi zaman dini, kimi zaman ise güncel sembollerin yer aldığı resimsel anlatımlar, temsili bir nitelik taşımaktadır (Wilkinson, 2010, 287).

Resimsel anlatımların ön planda olduğu seramik eserler arasında Miken kapları da gelmektedir (Şekil 2). Değişen ölçülerdeki kapların boynundaki gövdesinde veya ayağında yer alan resimsel temsiller özellikle popüler olan Minos çanak çömleğinde oldukça dikkat çekicidir. Günlük sahneler, düğümler, balta, miğfer, hayvan, kuş ve grifon gibi bezemeler popüler konular arasında bulunmaktaydı. Bu teknikle yapılan kaplardan bir örneği, gövdenin bölümlere ayrıldığı, nokta, çizgi, şerit, pul veya haç gibi farklı

şekillerin dekore edildiği British Museum' daki boğa ve kuş süslemeli vazoda görülebilmektedir. Bu tür derin kap ve kâseler M.Ö. 13. yüzyıldan itibaren oldukça popüler hale gelmiştir.



Şekil 2. Boğalar ve Kuşlarla Dekorlu Miken Vazosu, M.Ö. 1300-1200, British Museum.

<https://www.worldhistory.org/uploads/images/908.jpg?v=1599292802-0>
https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1897-0401-1150

Seramik yüzeyler üzerinde resimsel ifadeler farklı dönem ve uygarlıklarda çeşitli şekillerde uygulanmıştır. Örneğin; M.S. 1. ve 8. Yüzyıllar arasında varlık gösteren Moche toplumu, kepçeleri, merceksi bir gövdeye ve bir tarafına tutturulmuş bir sapa sahiptir (Şekil 3). Bazı saplar boynuz benzeri bir şekle sahipken, çoğunun ucunda insan veya hayvan başı bulunmaktadır. Bu kapların, şişe kabağından yapılmış benzer kaplardan türetilmiş olabileceği düşünülmektedir. Kepçeler, evsel bağlamlarda bulunmaktadır. Cenaze adakları ve ritüeller sırasında içki kapları olarak da kullanılmıştır. Anıtsal yapı kalıntılarında geniş odalarda birçok antik parça keşfedilmiştir. Bu durumun mısır birasını saklamak için tasarlanmış büyük kavanozlarla ilişkilendirmek mümkündür. Bu özel kabın arkası, karakteristik dişli ağzı, yarım daire şeklindeki başlığı, yılanbaşı kulak havuzları ve başından yayılan ahtapot dokunaçlarıyla önemli bir Moche tanrısını temsil eder.



Şekil 3. Moche kültürü, Kepçe, 3.- 5. yüzyıl.

<https://www.metmuseum.org/essays/moche-decorated-ceramics>

Resimsel ifadelerin yer aldığı seramik kaplardan olan Çin porselenleri hem bezeme hem de kullanılan renkler açısından dikkat çekici özelliklere sahiptir (Şekil 4). Böylesine zarif üslupla yapılmış seramik kupaların şekilsel özellikleri ve dekoratif süslemeleri on altıncı yüzyılın başına tarihlenmektedir. İç kısmı renksiz sırta kaplı, ortasında çift daire bulunan, dış yüzeyinde, ileriye doğru kayarak ilerleyen beş pençeli ejderha, ayak kısmının bitiminde ise, lotus sarkıt halkaları görülmektedir.



Şekil 4. Çin Porseleni 16. yüzyıl

<https://www.nga.gov/features/slideshows/chinese-porcelains.html>

Picasso 1946 yılında Vallauris, Fransa'daki Madoura Seramik Atölyesinde çalışmaya başlamıştır. Yenilikçi eserler üretmiş ve klasik çömlekçilikten farklı olarak, seramik yüzeyleri bir tuval gibi kullanarak özgün figüratif anlatımlar geliştirmiştir. 4000'den fazla seramik eser üretmiştir. Picasso seramiklerindeki resimsel anlatımın özellikleri, düşsel ve mitolojik sahnelerden oluşan oluşmaktadır. Figüratif ve mitolojik temalar, kübist ve ekspresyonist öğelerin yer aldığı soyut ve deforme edilmiş figürleri de

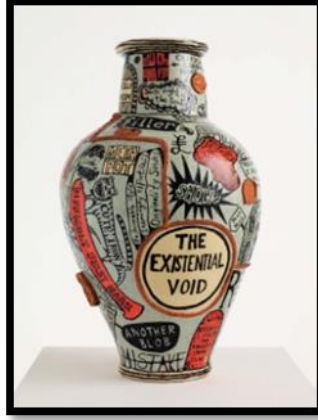
çalışmalarında ele almıştır. Ayrıca; tek bir seramik form üzerinde farklı açılardan görülebilen yüzler tasarlamıştır. Sanatçının kullandığı renk ve doku kullanımı Geleneksel seramik renklerinin ötesine geçmiş, siyah, beyaz, kırmızı ve mavi gibi kontrast renkler de kullanmıştır. Genellikle dinamik kompozisyonlarda kimi zaman kazıma (sgraffito) tekniği ile çizgisel anlatımı yer verirken kimi zamanda güçlü fırça izleri görülmektedir. Kuş ya da baykuş şeklinde veya Klasik kafa formlu vazolar, insan yüzü veya hayvan figürlü çömlekler, vazolarda iki kulpun kulak gibi kullanıldığı portre etkisi, tabak ve çanakların yüzeyinde resimsel kompozisyonlar öne çıkan seramik eserleri ve stilleri yansıtmaktadır. Özellikle büyük tabaklar üzerine dinamik bir sahne olan Tauromachia denilen boğa güreşleri, mitolojik yaratıklar ve figüratif sahneler resmedilmiştir. Seramik heykellerin yüzeyine de resim ekleyerek iki boyutlu ve üç boyutlu anlatımı birleştirmiştir. Geleneksel seramik algısını değiştirerek, sanatsal ve resimsel bir bakış açısı getirmiştir. Figüratif resimleme tekniklerini seramik yüzeylerde sahne veya hikâye anlatımlarıyla geliştirmiştir. Modern seramik sanatı anlayışına büyük ilham kaynağı olan Picasso üslubundan günümüzde birçok sanatçı etkilenecek eserler üretmeye devam etmektedir. Picasso'nun seramik yüzeylerindeki, deneysel ruhu, figüratif anlatımı ve soyutlama becerisi seramik sanatına damga vurmuştur (Şekil 5).



Şekil 5. Picasso seramiklerindeki resimsel ifadeler
<https://images.masterworksfineart.com/picasso5715.jpg>

Günümüzde seramik sanatındaki resimsel anlatım yapan önde gelen sanatçılar, geleneksel teknikleri çağdaş yorumlarla sentezleyerek eserlerine yenilikçi, derin ve deneysel anlamlar kazandırmaktadır. Sanatın zamansallığına ve sürdürülebilirliğine vurgu yapan bu anlayış evrensen bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle resimsel anlatımlar, seramik eserleri malzeme ve fonksiyonel bir form olmaktan çıkarıp, daha düşünsel ve kavramsal bir ifade aracına dönüştürmektedir. Ayrıca resimsel anlatımlar, seramik sanatında geleneksel formları düz bir yüzey olarak kullanabilme imkânı sağlamaktadır. Görsel anlatımı ön plana çıkaran bir yaklaşım, sanatçıların figür, sahne, soyut veya hikâye anlatımına dayalı eserler üretmelerine de zemin hazırlamaktadır.

Eserlerinde resimsel anlatıma yer veren İngiliz sanatçı Grayson Perry'in seramik vazoların yüzeylerine işlediği desenler dikkat çekmektedir (Şekil 6). Sanatçı eserlerinde sıklıkla otobiyografik unsurlara ve toplumsal eleştirilere yer vermektedir. 2003 yılında prestijli Turner Ödülü'nü kazanana sanatçının çalışmalarında çeşitli görsel unsurların bir arada kullanılışı görülmektedir. Özellikle sosyal eleştirilerin ve ironik figüratif anlatımların kullanıldığı çalışmalar seramik vazo süslemesine farklı bir boyut kazandırmaktadır. Yunan çömleklerinden esinlenen, klasik formlarda çeşitli renklerle dekorlanmış çekici görünümlere sahip seramik vazolarında, güçlü otobiyografik bir kimlik bulunmaktadır. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra, fotografik transferler de yapan sanatçı Perry'nin seramikleri oldukça ifade edici bir yapıya sahiptir. Çalışmaları seramiğin geleneksel zanaat benzeri doğasını kavramsal bir çağdaş sanat biçimine taşımaktadır. İki boyutlu bir yüzey kullanırcasına işlenen konularda çağdaş seramik sanatının izleri tamamıyla görülmektedir.



Şekil 6. Grayson Perry, Varoluşsal Boşluk, 2012.

<https://www.peramuseum.org/blog/contemporary-ceramics-from-around-the-world-10-artists-10-works/1577>

Betty Woodman'ın heykel, resim ve seramiklerini oldukça özgün ve bilindik biçimsel görsel hafızasında sentezlemiştir. Resimsel seramikler çalışan seramik sanatçılarından biri olarak kabul edilen Betty Woodman, Matisse, Picasso ve Miro'nun imgelerinden yola çıkarak resimsel heykelleri ve enstalasyonlarıyla renk ve biçim konusunda dikkat çeken çalışmalara imza atmıştır (Şekil 7). Seramiklerinde çağdaş sanat bağlamında bir işlevsellik kazanacağına dair radikal yenilikçi bir vizyon yaratmıştır (<https://www.davidkordanskygallery.com/artist/betty-woodman>).



Şekil 7. Betty Woodman, Artworks

<https://www.contemporaryartlibrary.org/artist/betty-woodman-5336>

Günümüzde seramik yüzeyler üzerine yapılan resimsel anlatımlar, teknik ve estetik açıdan gelişerek çağdaş sanatın önemli unsurlarından olmuştur. Bu nedenle sanatçılar, seramiği sadece işlevsel bir malzeme olmaktan çok içsel, kavramsal ve görsel bir iletişim aracı olarak kullanmaktadır. Seramikte resimsel anlatımın, sanatçının iç dünyasını yansıttığını, kültürel bir kimlik ortaya koyduğunu, sosyolojik bakış açısını ve günlük yaşantısını yansıttığı söylenebilir. Sanatçıyı özgün kılan ve güçlü bir yol olan bu yorumlamalar, seramiği sadece dekoratif bir unsur olmaktan çıkararak anlatım ve duygu yüklü bir sanat formuna dönüştürmektedir. Böylece, eserlerinde yansıtmayı amaçladıkları duygu ve düşüncelerin aktarımında, farklı betimleme yöntemleriyle ifade edilmiş olan resimsel anlatımların aslında dışavurumcu bir çözümleme olduğu söylenebilir (Güngör ve Canlı, 2024, 721).

3. Seramikte Resimsel Anlatımda Özgün Denemeler

Konu kapsamında yapılan araştırmalar sonucunda özgün yorumlamalara yer verilmiştir. Özellikle Yunun vazoları üzerinden yapılan örneklendirmeler şekilsel ve dekoratif özelliklerinden yola çıkılarak üretilmiştir (Şekil 8). Çalışmanın dinamiklerini oluşturan temanın Yunan vazoları olması, formun karakteristik kimliğini ortaya çıkarmanın bir yolu olarak görülebilir. Renk, form, resimsel yorumlama gibi unsurlar ele alınan temaya dayandırılmasının yanı sıra, özgün yorumlamalar da yapılmıştır. Formun gövde yapısı, genişlik ve yükseklik oranı, kulp tasarımı ve gövdeyle olan ilişkisi, hatta resimsel ifadelerin yüzeye yerleştirilmesi kurgulanmıştır. Şekillendirme endüstriyel bir üretim yöntemiyle oluşturulmuştur.



Şekil 8. Seramik Yüzeylerde Resimsel Anlatımlara Kişisel Uygulamalar
(Kişisel arşiv)

Modelleme ve kalıp aşamalarının ardından seramik döküm çamuru kullanılarak elde edilen ürün, renk veren oksitler yardımıyla astarlanmış ve sigrafitto denilen astar kazıma tekniği ile resimsel ifadeler oluşturulmuştur. Tek pişirim uygulanan çalışmada yine tek renkli bir sonuca varılmıştır. Sarmaşık dalları ve rozet imgeselinin kullanıldığı resimsel ifade formda simetrik şekilde uygulanmıştır. Ayrıca sarmaşık dalları formun boyun kısmında çepçevre dolanmaktadır.

Bu çalışmada, seramik bünyeli yüzeylerde sigrafitto uygulamasının, form ile yüzey arasındaki estetik, teknik ve kavramsal öğelerin güçlü ilişkisi ortaya koyması amaçlanmıştır. Amaç doğrultusunda ilerleyen üretim işleyişinden sonra form ortaya çıkmıştı. Seramikte döküm tekniği ile şekillendirilen seramik ürün, renk veren oksitlerin yardımıyla astarlama işlemi sonrası kazıma tekniğiyle resimsel bir dile kavuşmuştur. Tek pişirim süreci ve minimal renk kullanımı, yüzeyde yalın fakat derin bir anlam ortaya koymaktadır. Sarmaşık dalları ve rozet motiflerinden oluşan simetrik kompozisyon, yalnızca estetik bir düzenleme değil, aynı zamanda formla bütünleşen ritmik bir hareket etkisi yaratmıştır. Özellikle sarmaşık dallarının formun boyun kısmını çevreleyecek biçimde konumlandırılması, bezemenin hacimle kurduğu ilişkinin bilinçli bir yansımasıdır. Bu yönüyle çalışma, yüzey desenlerinin sadece dekoratif değil, aynı zamanda biçimsel yapıyı tamamlayıcı ve anlam katmanlarını derinleştirici bir işlev üstlenebileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, sigrafitto tekniği ile uygulanan bu resimsel anlatım, geleneksel motiflerin çağdaş formlar üzerindeki yeniden yorumlanmasına olanak sağlaması seramik dekorlamalarda sürdürülebilir bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Hem teknik ve görsel hem de kavramsal boyutta dengeli bir bütünlük sunmasıyla seramik dekorlamada yüzey-form etkileşiminin yüksek potansiyelini gözler önüne sermektedir.

SONUÇ

Seramik sanatında resimsel anlatım, tarihsel süreç içerisinde hem geleneksel hem de çağdaş yaklaşımların iç içe geçerek biçim ve anlam kazandığı özgün bir ifade alanı sunmaktadır. Bu anlatım biçimi, yüzey üzerine aktarılan desen, motif ve kompozisyon aracılığıyla sanatçının düşünsel, kültürel ve estetik perspektifini görünür kılmakta; izleyiciyle doğrudan bir görsel iletişim kurarak çok katmanlı bir anlam alanı yaratmaktadır. Resimsel anlatım, yalnızca yüzeyi süsleyen bir unsur değil, aynı zamanda seramik formun kimliğini belirleyen, onunla bütünleşerek yeni bir anlatı düzlemi oluşturan bir sanat dilidir. Bu bağlamda, kullanılan teknikler, uygulanan malzemeler ve tercih edilen biçimsel düzenlemeler, eserin kavramsal derinliğini ve estetik etkisini doğrudan etkilemektedir. Seramik malzemenin kendine özgü fiziksel ve kimyasal özellikleri, üretim sürecinde hem planlı hem de rastlantısal etkilerin bir arada var olmasına neden olmakta, bu durum ise resimsel anlatımın doğasına dinamik bir karakter kazandırmaktadır. Özellikle pişirim sürecindeki kimyasal dönüşümler ve sır etkileşimleri, sanatçının kontrol alanının ötesinde oluşabilecek sürpriz sonuçlara zemin hazırlamakta, böylece eserin nihai görünümünde beklenmedik estetik değerler ortaya çıkabilmektedir. Resimsel anlatım, tarih boyunca seramik yüzeylerde hem dekoratif hem de işlevsel amaçlarla kullanılmış; dini ritüellerden gündelik kullanım nesnelere, mimari süslemelerden çağdaş sanat eserlerine kadar çok çeşitli alanlarda kendini göstermiştir. Günümüzde bu anlatım biçimi, sanatçının teknik yetkinliği ile yaratıcı ifadesinin kesişiminde yer almakta; özgün ve yenilikçi yorumlarla zenginleşmektedir. Aynı zamanda kültürel belleği taşıyan, geleneksel motifleri çağdaş bir perspektifle yeniden yorumlayan bir araç olarak, kültürel mirasın korunmasına ve yaşatılmasına da katkı sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, seramik yüzeylerdeki resimsel anlatım, sanatçının bireysel deneyimlerinden beslenmekle birlikte; toplumsal, tarihsel ve kültürel referanslarla da ilişkili olarak çok boyutlu bir ifade alanı sunmaktadır. Bu yönüyle, hem sanat eğitimi hem de uygulamalı sanat üretimi açısından önemli bir araştırma ve uygulama sahası oluşturmaktadır. Sonuç olarak, seramik sanatında resimsel anlatım; geçmişin geleneksel birikiminden beslenen, ancak çağdaş sanat anlayışları doğrultusunda sürekli olarak dönüşen ve yenilenen bir sanat dili olarak değerlendirilebilir. Bu anlatım biçimi, sanatçının kimliğini, yaşadığı çağın estetik duyarlılıklarını ve toplumsal bağlamlarını yansıtan güçlü bir araç olmakla birlikte, seramik sanatının evrensel ve zamansız doğasını da görünür kılmaktadır.

REFERANSLAR

- Atalay, M. C., and Diğler, M. (2016). Abidin Elderoğlu Resimlerinde Estetik ve Deneysel Açından Boşluk Doluluk. *DOI: 10.7816/idil-05-19-13 idil, 2016, Cilt 5, Sayı 19, Volume 5, Issue 19.*
- Başbuğ, F. (2024). Ressam Hasan Pekmezci'nin “Yaşam” Konulu Resimleri Üzerine Değerlendirme. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Dergisi, 1(1), 11-23.*
- Burns, D. J., and Neisner, L. (2006). Customer satisfaction in a retail setting: The contribution of emotion. *International Journal of Retail and Distribution Management, 34(1), 49-66*
- Erman, D. O. (2019). Antik Çağdan Günümüze Seramik Kültürü ve Sanatında Doğurganlık Kavramı. *Sanat ve Tasarım Dergisi, (24), 143-169*
- Gündüz, E., & Feyzoğlu, E. (2024). Seramik Sanatında Çizim: Boyutlar Arası Hacim Oyunları. *Sanat Yazıları, (50), 104-117.*
- Güngör, M. C., and Canlı, G. (2024). Seramik Sanatında Öyküleyici Anlatım. *Journal of Social, Humanities And Administrative Sciences (Joshas), 8(52), 715-724.*
- Hutchings, J. (2004). Colour in folklore and tradition - the principles. Color Research & Application: Endorsed by Inter Society Color Council, The Colour Group (Great Britain), Canadian Society for Color, Color Science Association of Japan, Dutch Society 209 for the Study of Color, The Swedish Colour Centre Foundation, Colour Society of Australia, *Centre Français de la Couleur, 29(1), 57-66.*
- Karaca, E. (2015). *Kullanıcıların Duyusal Beklentilerine Dayalı Peyzaj Tasarımı.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Negir, Y., and Korkmaz, T.(2019). “Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Resim Yüzeyi Olarak Seramik Malzeme”. *ulakbilge, 42: s. 853-866. doi: 10.7816/ulakbilge-07-42-08*
- Wilkinson, K., and Toksoy, S. (2010). *Semboller ve işaretler.* Alfa.
- Yıldırım, B. (2021). Çağdaş Seramik Sanatında Farklı Malzeme Kullanımı. *Erciyes Akademi, 35(1), 371-385.*

İNTERNET KAYNAKLARI

- https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1971-1101-1?selectedImageId=34845001 (Erişim tarihi: 03.02.2025)
- <https://www.metmuseum.org/essays/moche-decorated-ceramics> (Erişim tarihi: 10.03.2025)
- <https://www.worldhistory.org/uploads/images/908.jpg?v=1599292802-0> (Erişim tarihi: 03.02.2025)
- https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1897-0401-1150 (Erişim tarihi: 16.01.2025)
- <https://www.nga.gov/features/slideshows/chinese-porcelains.html> (Erişim tarihi: 14.03.2025)
- <https://images.masterworksfineart.com/picasso5715.jpg> (Erişim tarihi: 19.12.2025)

<https://www.peramuseum.org/blog/contemporary-ceramics-from-around-the-world-10-artists-10-works/1577> (Erişim tarihi: 26.03.2025)
<https://www.contemporaryartlibrary.org/artist/betty-woodman-5336> (Erişim tarihi: 24.05.2025)

Seramik Sanatında Malzemenin Dönüşümü

Seda DİLAY ¹

1- Doç, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, sdilay@kmu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-5239-8589

ÖZET

Seramik sanatında dönüşüm, tarihsel süreç içinde hem teknik bir uygulama hem de kavramsal bir yaklaşım olarak önem kazanılmıştır. Dönüşümün seramik sanatındaki tarihsel, yansımaları geleneksel kullanımlardan modern sanatsal yaklaşımlara uzanan bir incelemeyi kapsamaktadır. Seramik sanatı, sürdürülebilirlik ve çevresel duyarlılığın giderek önem kazandığı günümüzde, dönüşüm temasıyla yeniden şekillenmektedir. Bu yaklaşım, hem malzeme kullanımında hem de kavramsal anlatımda kendini göstermektedir.

Malzeme açısından, pişmiş seramik atıklarının öğütülerek yeni seramik karışımlarına dâhil edilmesi, atık miktarını azaltırken doğal kaynakların korunmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle porselen, çini ve vitrifiye gibi farklı seramik türlerinin atıkları, yeni eserlerin yüzeylerinde farklı dokular ve renkler elde etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu yöntem, hem estetik çeşitliliği artırmakta hem de çevresel sürdürülebilirliğe hizmet etmektedir.

Kavramsal olarak ise, seramik sanatçıları dönüşüm temasını eserlerinde ele alarak tüketim kültürü, çevre kirliliği ve doğayla uyum gibi konulara dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, atık malzemelerin sanatsal ifadelerle dönüştürülmesi, izleyicilere çevresel sorunlar hakkında farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler – Seramik malzeme, sanat, atık, geri dönüşüm, ileri dönüşüm.

GİRİŞ

Seramik, insanlık tarihinin en eski sanat ve zanaat dallarından biridir. Çamurdan şekil verilerek elde edilen seramik eserler, tarih boyunca hem günlük kullanım hem de sanatsal ifade aracı olmuştur. Bu süreçte ortaya çıkan atıkların yeniden değerlendirilmesi, seramik sanatında geri dönüşüm fikrinin temelini oluşturmuştur. Seramik sanatında dönüşüm temasının, hem teknik hem de sanatsal boyutlarının çağdaş sanatta önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım, sanatçılara malzeme ve ifade açısından yeni olanaklar sunarken, izleyicilere de çevresel konular üzerinde düşünme fırsatı verebilmektedir. Tarih boyunca hem günlük kullanım hem de sanatsal ifade amacıyla tercih edilen seramik, atıkların yeniden değerlendirilmesi, hem ekonomik hem de estetik kaygılarla gelişmiş, zamanla farklı kavramlar altında şekillenmiştir. "Geri dönüşüm" ve "ileri dönüşüm" olarak iki farklı şekilde dönüşüm gösterebilen seramik, bu bağlamda hem teknik yöntemler hem de sanatsal anlayışları temsil etmektedir. Geri dönüşümün veya ileri dönüşümün kaynağı olan atık veya artık malzemeler, hemen her sanat alanında hazır halden mevcudiyet göstermektedir. Türk Dil Kurumu'na göre; atık kavramı; "Üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarda kullanıcının işine yaramayacak geriye kalan hammaddelerin veya malzemeler", "atılmış,

atılan” şeklinde tanımlanmaktadır. Artık ise; içildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan ya da bir şeyin harcandıktan veya kullanıldıktan sonra artan bölümü; çıktı” olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2023).

2. Seramik Sanatında Dönüşümün Tarihsel Gelişimi

Antik çağlarda seramik atıkları, inşaatlarda dolgu malzemesi olarak ya da mozaiklerde kullanılmıştır. Roma ve Yunan uygarlıklarında kırılan kaplar, tekrar şekillendirilmeden ama farklı amaçlarla değerlendirilmiştir (Şekil 1). Geleneksel toplumlarda ise kil ve çamurun ekonomik önemi nedeniyle geri dönüşüm daha yaygın olarak uygulanmıştır.



Şekil 1. Primitive ceramik forms

<https://www.bepimitive.com/blog/filled-to-the-brim-african-figurative-ceramic-vessels>

Seramik sanatında geri dönüşüm ve ileri dönüşüm, tarihsel süreç içerisinde teknik zorunluluklardan çevresel duyarlılık ve sanatsal ifade biçimlerine evrilen iki önemli kavramdır. Geri dönüşüm bu dönemde daha çok ekonomik gerekçelerle uygulanmış, "scrap clay" gibi kavramlar üretim sürecine dâhil edilmiştir. Ayrıca geleneksel toplumlarda, ekonomik nedenlerle pişmemiş çamurun geri kazanımının yaygın olduğu görülmektedir. Bununla beraber, ileri dönüşüm örneklerine bu dönemlerde henüz rastlanmamaktaydı. Ancak seramik atıklar, inşaat malzemesi ya da mozaik yapımında değerlendirilen erken dönem örnekleri, ileri dönüşüm kavramına yakın pratikler olarak kabul edilebilmektedir. O dönemlerde ileri dönüşüm kavramı bilinmese de, işlevsiz eşyaların yaratıcı biçimde yeniden kullanımı gözlemlenmiştir. Sanayi Devrimi'yle birlikte seri üretim artmış, bu da fire veren malzemenin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır.

19. yüzyılda başlayan Sanayi Devrimi'yle birlikte seramik üretimindeki fabrikalaşmada artış gözlenmiştir. Özellikle fire veren malzemedeki ekonomik kaybın önlenmesi için pişmemiş çamurun yeniden kullanımını oldukça yaygınlaştırmıştır. "Scrap clay" yani artık kil kavramı bu dönemde seramik terminolojisine yerleşmiştir. 20. Yüzyıl sonlarındaki sanatsal geri dönüşüm sürecine bakıldığında ise, özellikle 1980'lerden itibaren kimi

zaman çevreci yaklaşımlar kimi zaman ise, sanat eleştirmenlerinin etkisiyle, hem geri, hem de ileri dönüşüm kavramlarının sanattaki entegrasyonunu hızlandırmışlardır. Özellikle seramik sanatçılar, kırık, çatlak veya kusurlu seramikleri sadece yeniden kullanmakla kalmayıp, bu malzemeleri yeni bir anlam ve estetikle buluşturmuştur. Bu süreç, ileri dönüşüm kavramının bilinçli ilk sanatsal uygulamalarının çıkış noktası olarak kabul edilebilmektedir. Zamanla estetik ve mesaj kaygısı taşıyan çalışmalarda da atık seramiklerin kullanıldığı görülmüştür. Bu dönemde seramik sadece teknik bir malzeme değil, aynı zamanda toplumsal ve ekolojik mesajlar taşıyan bir iletişim aracı haline gelmiştir. Günümüzdeki örneklerine bakıldığında; bugün, seramik atölyelerinde atık çamur ve kırık seramikler yoğunlukla tekrar kullanılmaktadır Böylece sanatçılar; hem ekonomik hem de çevresel açıdan fayda sağlamanın yanı sıra, çevresel temaları eserlerinde geri dönüşüm üretimiyle birleştirerek, toplumda farkındalık yaratmayı da amaçlamaktadır. Seramik sanatında geri dönüşüm, tarih boyunca farklı gerekçelerle uygulanmış; ancak günümüzde bu yaklaşım sanatsal ifade ile çevresel duyarlılığı birleştiren bir yöntem haline gelmiştir. Geri dönüşüm, gelecekte seramik sanatının hem teknik hem de kavramsal yönünü şekillendirmeye devam edecektir.

Günümüz toplumlarında geri dönüşüm kadar etkili olan bir diğer sürdürülebilir olan türü de ileri dönüşümdür. Seramik sanatında ileri dönüşüm, çevresel mesajlar taşıyan, estetik değeri yüksek, özgün eserlerin üretiminde önemli bir araç haline gelmiştir. Sanatçılar, atık seramikleri bir ifade şekli gibi kullanarak, hem sürdürülebilirliğe katkı sağlamak hem de tüketim kültürüne karşı eleştirel bir duruş sergilemektedir. Bu dönemde ileri dönüşüm, sadece üretim tekniği değil, aynı zamanda sanatsal bir farkındalık biçimi haline gelmiştir. Güncel uygulamalarda, birçok seramik atölyesi, çamur ve seramik atıklarını yeniden değerlendirerek hem ekonomik hem de çevresel fayda sağlamaktadır. İleri dönüşüm odaklı seramik eserler, ekolojik sanat sergilerinde ve çağdaş sanat bienallerinde önemli yer tutmaktadır. Örneğin; kırık seramik parçalarının mozaik heykellere dönüşmesi, ileri dönüşümün en etkili uygulamalar arasında yer alması gibi, farklı yapılarla sahip organik veya inorganik atıkları da, teknolojisinde seramik üretiminde bir hammadde çeşidi olarak değerlendirilmektedir (Hangün ve Acıbal, 2023, 2113).

3. Geri ve İleri Dönüşümün Safhaları

Atık veya artık sayılabilecek malzemeler; fiziksel veya kimyasal işlemlerle yeni bir ham maddeye dönüştürülerek kullanılmaktadır. Böyle bir yolla dönüşümün sağladığı en önemli katkılar; hem malzemenin geçmişine atıfta bulunmak, hem de yeni ifade biçimlerinin geliştirilmesine imkân vermektedir. Her biri yeniden kullanılan bu parçalar, kendi hikâyesini, tarihini, taşıdığı izleri ve estetik potansiyelini beraberinde getirerek özgün

bir sanat nesnesinin oluşumuna katkı sağlamaktadır Bu durum, sanatçının hem çevresel duyarlılığını, hem de derin kavramsal tutumunu içeren bir üretim pratiği geliştirmektedir. Tablo 1’de belirtilen malzeme özellikleri bağlamında geri ve ileri dönüşüm yöntemlerinin uygulanmasıyla ortaya çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Malzemenin Dönüşüm Özellikleri ve Türleri

Malzeme Özellikleri	Geri Dönüşüm Türü	İleri Dönüşüm Türü
Malzemenin durumu	Genellikle pişmemiş kil	Pişmiş/kullanılmış/kırık obje
Amaç	Yeniden çamur elde etmek	Sanatsal malzeme/ürün yaratmak
İşlem	Fiziksel/kimyasal dönüşüm	Yeniden tasarlayarak kullanma
Yöntem	Islatma/yoğurma/tekrar şekil verme	Yenilikçi düzenleme/montaj
Estetik müdahale	Nadir	Büyük Olasılıkta
Sürdürülebilirlik	Teknik katkı sağlar	Estetik ve çevresel farkındalık
İşlevsellik	İşlevsel olabilir	İşlevsel olabilir
Sonuç	Yeni hammaddeler	Yenilikçi ürünler

4. Seramik Sanatında Geri Dönüşümde Güncel Yaklaşımlar

Atıkları dönüştürerek doğaya zarar vermeden tekrar üretim sürecine kazandırmak amacıyla kullanılmaktadır. Farklı sanat alanlarında kullanılan atık malzemelerdeki çeşitlilik günümüz yeni malzemelerini de etkilemektedir. Buna istinaden seramik alanındaki bazı organik ve inorganik atıkların hammadde olarak kullanımı da ivme kazanmaktadır (Hangün ve Arıbal, 2023, 2115). Buna bağlı olarak, tarihsel süreçte olduğu gibi günümüzde de kullanılmış seramik kapların kırılıp toz haline getirilerek yeni seramik karışımlarında kullanılması örnek verilebilir. Bu süreçte ürün, genellikle orijinal halinden daha düşük kalitede bir şeye dönüşebilir örnek olarak kâğıdın tekrar kullanımı verilebilir.

Seramik sanatında geri dönüşüm, çevresel sürdürülebilirlik ve sanatsal yaratıcılığı bir araya getiren önemli bir alandır. Son yıllarda, pişmiş seramik atıklarının değerlendirilmesi üzerine çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin, siyah renkli karo bünyelerine porselen, vitrifiye, çini ve cam gibi pişmiş atıklar ilave edilerek, sanatsal kaplama uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalarla, atıkların renk ve doku özelliklerini

kullanarak estetik yüzeyler oluşturmaya amaçlamaktadır. Ayrıca, seramik atıkları, geri dönüşüm açısından değerli metaller içerebilmektedir. Bu atıklardan değerli metallerin çıkarılması için sıvı ekstraksiyonu gibi yöntemler kullanılmaktadır. Aynı zamanda, atık çamur ve su, demir içeriği çıkarıldıktan sonra seramik karoların üretiminde, ayrıca sırlı yeşil gövde atığı da çamurla karıştırılarak yeniden kullanılabilir. Yüksek sıcaklıklarda pişirilen atık malzemeler ezilerek, seramik tuğlalar, geçirgen tuğlalar ve gözenekli seramik plakalar gibi yeni ürünlerin üretiminde, yüksek sıcaklıklarda pişirilen atık malzemeler ise ezilerek, seramik tuğlalar, geçirgen tuğlalar ve gözenekli seramik plakalar gibi yeni ürünlerin üretiminde kullanılmaktadır. Bu gelişmeler, seramik sanatında geri dönüşümün hem çevresel faydalarını hem de sanatsal potansiyelini ortaya koymaktadır.

Pişmiş seramik atıkları, porselen, vitrifiye, çini ve cam gibi malzemelerle birlikte kullanılarak yeni sanatsal yüzeyler oluşturulmaktadır. Bu atıklar, farklı tane boyutlarında öğütülerek seramik karoların bünyesine eklenmekte ve estetik açıdan zengin yüzeyler elde edilebilmektedir. Bir takım projelerde, seramik fabrikalarının atıkları toplanarak renklerine göre ayrılmakta ve bu malzemeler tekrar kullanılarak büyük ölçekli sanat eserleri tasarlanmaktadır. Kurumuş veya kullanılmayan seramik çamurları, suyla yeniden yumuşatılıp yoğrulmakta ve tekrar şekillendirilmektedir. Bu tür yöntemler, hem atıkların değerlendirilmesi hem de sürdürülebilir bir üretim süreci açısından önem taşımaktadır. Ayrıca; atık metaller, seramik sırlarında renklendirici oksitler yerine kullanılmaktadır. Örneğin; bakır veya demir oksit gibi yapılar atıklarda bulunmakta olup, sırnın kimyasal içeriğinde artistik efektler oluşturmaktadır. Sır içerisindeki kimyasal yapıların miktarına, yoğunluğuna veya pişirim derecesine göre atık malzemelerle artistik sır oluşturmada olumlu neticelere ulaşılmaktadır (Mirandalı, 2017). Böylece redüksiyonlu yani indirgen bir pişirim atmosferi elde edilerek farklı renk etkilere ulaşılmaktadır. Bu gibi yöntemlerle, hem malzeme çeşitliliği artmakta hem de atık metallerin değerlendirilmesini sağlamaktadır. Yapılan araştırmalarda; dünya genelindeki en yüksek atık yüzdesine katkıda bulunduğunu ve bu atıkların yarısından fazlasının seramik malzemeler olduğunu ifade edilmektedir. Çin, özellikle Jingdezhen, endüstriyel seramik üretimiyle bilinmektedir. Çin'de atılmış seramikleri iç ve dış mekânlarda kullanmak amacıyla dönüştürmek ve işlevsel saksı serisi üretmek üzere Recycled China adında bir ekip kurulmuştur (Şekil 2). Ekip her ne kadar kendisini çevreci olarak tanımlamasa da; seramik malzemeye yeniden değer kazandırmak amacı gütmektedirler.



Şekil 2. Geri dönüştürülmüş Çin Saksısı, atılmış porselen Baijiu Şişeleri, Geri dönüştürülmüş alüminyum.

<https://ceramicartsnetwork.org/ceramics-monthly/ceramics-monthly-article/Recycled-China>

Nesnelerin ömrüyle ilgilenen tasarımcı Cooper Siegel, nesneyi oluşturan malzemelerin geçirdiği değişim ve yaşadıkları döngülerin sürecini irdelemektedir(Şekil3)(<https://www.futurematerialsbank.com/material/ceramic-waste-2/>). Böylece endüstriyel veya geri dönüştürülmüş toplama malzemeler aracılığıyla, malzeme koleksiyonlarını yeniden dönüştürerek farklı rastlantısal ürünler ortaya çıkarmaktadır. Sanatçıya göre; görünürde sınırlı miktardaki madde düşünüldüğünde, eski nesnelerin değerlendirilmesine bağımlı olarak yeni nesnelerin yaratılması söz konusu olmaktadır. Kum, granit ve kaolin gibi destek malzemelerinin bulunduğu kaplara konan nesneler, paketlenip yüksek sıcaklıklarda pişirilir. Hatta paketlenen malzemeler yeniden kullanılarak bir önceki pişirmenin anısını taşımaktadır. Artık yeni nesneler pişirmenin etkisiyle dayanıklılık yeteneğine sahip bir granit özelliği göstermektedir Nesne sürdürülebilirliğe müsaade eden malzemelerin oluşturduğu bir dengenin varoluşu anlamı taşımaktadır.



Şekil 3. Cooper Siegel,

<https://www.futurematerialsbank.com/material/ceramic-waste-2/>

21. yüzyılda, gelişen teknoloji ve sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma adımlarıyla, tüm alanlardaki üretim süreçlerindeki ürünler ve bunların atıkların doğru kullanımı da önem kazanmıştır (Koç ve Taşçı, 2023, 1089). Özellikle endüstriyel geri dönüşüm tekniklerinde; pişmiş seramik atıklar, çeşitli araçlar yardımıyla öğütülerek küçük parçalara ayrılmaktadır (Şekil 4). Bu işlemler, atıkların yeniden seramik üretiminde

veya inşaat malzemesi olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca; seramik atıkları, gümüş ve paladyum gibi değerli metaller içerebilmektedir. Bu metaller, kimyasal çözücüler kullanılarak geri kazanılmakta ve ekonomik değer yaratmaktadır.



Şekil 4. Kahlil Robert Irving, Chicago, 2019.

<http://www.artwritingdaily.com/2017/10/kahlil-robert-irving-at-callicoon-fine.html>

Kahlil Robert Irving'ın sanatında geri dönüşümün, çevresel sorumluluk ve sanatsal yaratıcılık açısından büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu alandaki sanatsal ve teknik gelişmeler, sürdürülebilir sanat anlayışının geleceği için umut vadeden bir yaklaşımdır.

4. Seramik Sanatında İleri Dönüşüm

Bu çalışmada, her iki yaklaşımın sanatsal sürdürülebilirlik boyutunda ele alınarak, geleneksel dönemlerden günümüze kadar olan gelişim süreci detaylı bir şekilde incelenmiştir. kırık seramik parçaları, mozaik veya kolaj teknikleriyle birleştirilerek yeni sanat eserleri oluşturulmak, kullanılan teknikler ve malzemeler arasında yer almaktadır. Ayrıca, hızla gelişmekte olan Cad /Cam teknolojileri sayesinde, atık seramik malzemeleri 3D yazıcılarla yeniden şekillendirilerek modern tasarımlar elde edilmektedir. Seramik atıkları, ahşap, metal veya cam gibi doğal malzemelerle birleştirilerek estetik ve işlevsel ürünler tasarlanmaktadır. Bu bağlamda; sürdürülebilirlik ve sanatsal Değerler açısından ileri dönüşüm, seramik sanatında sadece çevresel bir yaklaşım değil, aynı zamanda estetik ve kültürel bir ifade biçimidir. Atık malzemelerin sanatsal objelere dönüştürülmesi, hem doğaya duyarlılık hem de yaratıcı düşüncenin bir göstergesidir. Bu sayede, geçmişin izleri taşıyan malzemeler, geleceğe yönelik sanat eserlerine dönüşmektedir. Örneğin; sanatçı Yeessookyung, kintsugi tekniğine duyduğu saygılığı, kırık porselen parçalarını altın renginde parıldayan gerçeküstü heykellere dönüştürerek göstermektedir (Şekil 5).



Şekil 5. Yee Sookyoung, Translated Vase
<https://mymodernmet.com/artistic-repairs/>

Seramik sanatında ileri dönüşüm, sürdürülebilirlik ve yaratıcılığı birleştirerek hem çevreye duyarlı hem de estetik açıdan zengin eserlerin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Bu alandaki gelişmeler, sanatın toplumsal ve çevresel sorumlulukla nasıl bütünleşebileceğini göstermektedir. İleri dönüşümün seramik sanatına kazandırdığı değerler; kullanılmış bir seramik nesnenin yeni bir formda hayat bulması, geçmiş ile bugünü birleştirerek geleceğe taşınması ve izleyiciye derin anlamlar sunmasıdır (Şekil 6). Bu durum, sanatçının hem çevreye duyarlı hem de yenilikçi bir bakış açısı geliştirmesini sağlamaktadır. İleri dönüşüm, teknik açıdan değerlendirildiğinde; maliyetleri düşürmesi ve malzeme verimliliğini artırma fakat israfını azaltması açısından da sanatçılar için pratik avantajlar sunmaktadır. Ayrıca ileri dönüşüm yöntemleri, malzemeyi atık olmaktan çıkarıp, döngüsel bir kullanım imkânı yaratmaktadır.



Şekil 6. Beccy Ridsdel, Ceramic Surgery, 2016
<https://www.creativeboom.com/inspiration/ceramic-surgery-artist-explores-what-lies-beneath-the-surface-of-popular-crockery/>

Atık kullanım yönetimlerinin asıl amacı ise malzemeye değer katmak, işe yarar hale getirmek ve uzun vadeli ve sürdürülebilir bir döngü sağlamaktır (Fletcher, 2013, 99).

Uygulamalar sırasında artık malzemelerin dönüştürülmesi, kullanıcılara veya sanatçılara hem sürdürülebilir üretimi hem de yaratıcı problem çözme becerisini geliştirmektedir. Denilebilir ki; seramik sanatında ileri dönüşüm, çevresel farkındalığı artıran, yaratıcılığı teşvik eden ve malzemeye verilen değeri ön plana çıkaran bir yaklaşımdır. Geleneksel anlayışta atık veya artık olarak kabul edilmekte olan, çatlamış ya da pişirim hatası taşıyan seramik formlar, günümüz yenilikçi yaklaşımlarda yaratıcı ve üretken özelliklere sahip olabilmektedir. İleri dönüşüm yaklaşımı, bu tür malzemelerin sanatsal bir bağlamda yeniden işlenerek özgün eserlerin üretimine kaynaklık etmesini öngörmektedir.

SONUÇ

Seramik sanatında hem geri dönüşüm hem de ileri dönüşüm, tarih boyunca farklı gerekçelerle uygulanmıştır. Günümüzde ise bu iki yaklaşım, sanatsal üretimin ayrılmaz parçaları haline gelmiş; çevresel duyarlılık, estetik yaratıcılık ve toplumsal eleştiriyi buluşturan etkili araçlar olmuştur. Özellikle ileri dönüşüm, seramik sanatının geleceğini şekillendirmede önemli bir rol oynamaya devam edecektir. Tarihsel kökleri derinlere uzanan, hem teknik hem de estetik yönü güçlü bir disiplin olan seramik sanatı, günümüzün çevresel perspektifiyle yeniden şekillenmektedir. Geri ve ileri dönüşüm uygulamaları, seramik sanatında hem kaynakların verimli kullanımını hem de yaratıcı potansiyelin genişlemesini mümkün kılmaktadır. Sonuç olarak, seramik sanatında ileri dönüşüm; estetik yaratıcılık, kavramsal zenginlik ve çevresel farkındalık temelinde kurgulanmaya başlayan çağdaş bir üretim yaklaşımıdır. Atık olarak görülen her bir unsur, bu perspektifle değerlendirildiğinde, yeni bir anlatı zemini ve sanatsal potansiyel barındıran birer yapıtaşına dönüşebilmektedir. Bu yönüyle geri ve ileri dönüşüm, sadece bir teknik ya da malzeme tercihindense, sanatçının etik duruşunu ve dünyaya karşı sorumluluğunu da yansıtmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda denilebilir ki; seramik sanatındaki geri ve ileri dönüşüm yaklaşımları, geleceğe dönük bir üretim anlayışını temsil etmekte, doğayı koruyup sanatsal özgünlüğü desteklemekte ve geleceğe güçlü bir dönüşüm süreci sunmaktadır.

REFERANSLAR

- Binboğa, E. B., ve Enes, E. (2021). Atık Kot Giysilerden İleri Dönüşüm Yöntemi ile Sanat Eseri Oluşturulması Deniz Sağdıç'ın Portre Çalışmalarının İncelenmesi. *Art-e Sanat Dergisi*, 14(28), 882-901.
- Fletcher, K. (2013). Sustainable fashion and textiles: design journeys. *Routledge*.
- Hangün, P. G., and Acıbal, N. (2023). Metal Atık Katkılı Seramik Malzemenin Redüktif Pişirim Atmosferinde Artistik Yüzey Etkilerinin Araştırılması, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 2113-2132.
- Kılınç Mirdalı, N. (2017). Inorganic wastes in glaze recipes and their effects on microstructure. *Journal of the Australian Ceramic Society*, 53, 713-718.
- Koç, M., ve Taşçı, E. (2023). Investigation of the Usage Properties of Steel Slag as Pigment in Low-Temperature Glaze. *Sakarya University Journal of Science*, 27(5), 1088-1096.
- TDK, (2023).

İnternet Kaynakları

- <https://www.bepimitive.com/blog/filled-to-the-brim-african-figurative-ceramic-vessels> (Erişim tarihi: 16.02.2025)
- <https://ceramicartsnetwork.org/ceramics-monthly/ceramics-monthly-article/Recycled-China>(Erişim tarihi: 19.012.2024)
- <https://www.futurematerialsbank.com/material/ceramic-waste-2/>(Erişim tarihi: 25.04.2025)
- <http://www.artwritingdaily.com/2017/10/kahlil-robert-irving-at-callicoon-fine.html>(Erişim tarihi: 16.02.2025)
- <https://mymodernmet.com/artistic-repairs/>(Erişim tarihi: 10.03.2025)
- <https://www.creativeboom.com/inspiration/ceramic-surgery-artist-explores-what-lies-beneath-the-surface-of-popular-crockery/>(Erişim tarihi: 17.05.2025)

